

времени и более ресурсоемка. В нее оказываются вовлеченными множество участников и различных исполнителей, а результат таких проектов влияет на более широкую аудиторию. Все это налагает огромную ответственность на менеджмент подобных проектов и требует особой разносторонней подготовки специалистов в сфере управления проектами, включая методологическую.

Список используемых источников

1. Чемерис А. Розроблення та управління проектами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посібник / [Чемерис А.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 80 с.
2. Руководство к Своду знаний по управлению проектами (Руководство PMBOK) – 6 Ed. / ProjectManagementInstitute, Inc. 2017.– 756 с.
3. О создании единой системы привлечения, использования и мониторинга международной технической помощи: Постановление Кабинета Министров Украины от 15.02.2002 г. № 153 [Электронный ресурс]. – Верховная рада Украины. Офиц. сайт. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>
4. О государственных целевых программах: Закон Украины от 18.03.2004 г. № 1621/IV // ВВР Украины. – 2004. – № 25. – Ст. 352.
5. Government Extension to the PMBOK® Guide – Third Edition (2006). ProjectManagementInstitute, Inc. - 119с.
6. Чаркина Е.С. Развитие проектного подхода в системе государственного управления: методология, опыт, проблемы: Научный доклад. – М.: ИЭ РАН, 2017. – 54 с.

*Устінова Ірина Ігорівна, доктор архітектури, доцент,
професор кафедри містобудування КНУБА*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Важливу роль у формуванні умов сталого розвитку, досягнення яких після конференцій ООН із навколишнього середовища (Стокгольм, 1972; Ріо-де-Жанейро, 1992, 2012; Йоганнесбург, 2002) набуло ознак головного орієнтиру гуманітарної діяльності міжнародного співтовариства, відіграє містобудування й просторове планування. В законодавстві України містобудування розглядається як діяльність по формуванню та підтримці

повноцінного життєвого середовища людини, що забезпечує сталий, соціально, економічно та екологічно збалансований розвиток населених місць і прилеглих територій, охорону природи та раціональне природокористування [1].

Сьогодні під сталим розвитком, як правило, розуміють визначення Комісії ООН „Наше спільне майбутнє” (Г.Брундландт, 1989), за яким такий розвиток дає змогу на довгостроковій основі забезпечити стабільне економічне зростання, що не призводить до деградаційних змін у навколишньому природному середовищі й «...задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [2, с. 117]. З означеного певною мірою постає економічна спрямованість ідеології сталості. Проте, існує й інша думка.

Відповідно до «Меж зростання» – першої доповіді «Римському клубові» (Д. Медоуз, 1972), світовий розвиток визначається по-різному на різних його етапах (рис. 1.А). Спочатку – усталеним кількісним зростанням своїх системних параметрів (чисельності населення та споживання природних ресурсів, що не поновлюються, виробництва продуктів харчування та промислових товарів, забруднення середовища), потім – глобальною ресурсною кризою, яка сьогодні стає все більш відчутною, та інерційним періодом зростання чисельності населення в умовах загострення екологічної та економічної криз, й, як ймовірний результат, – глобальним демографічним колапсом, депопуляцією. Висновком доповіді є попередження людства щодо екологічної обмеженості економічного піднесення, в наслідок існування меж зростання, та необхідності підтримки у цих межах глобальної рівноваги, яка можлива лише за умови стабілізації («нульового» зросту) народонаселення та капіталу [3, с.280-283].

Й тут починаються труднощі. Термінологічна невизначеність еколого-економічної сутності поняття «сталий розвиток» зводить нанівець зусилля з управління у сфері охорони навколишнього природного середовища. Теоретичним підґрунтям формування екологічної ідеології сталості розвитку, безумовно, є концепція біосфери В.Вернадського, відповідно до якої, екосистема Землі знаходиться у стані динамічної рівноваги й характеризується відносно повільною зміною своїх системних параметрів [4].

Ця ідея розвинута концепцією екосистемної саморегуляції (рис. 1.Б), за якою поняття «демографічний вибух» (етап I), «екологічна криза» (етап II), «депопуляція» (етап III) та «стабілізація» чисельності населення (етап VI) відображають різні фази циклу коливального розвитку екосистеми «населення ↔ середовище».

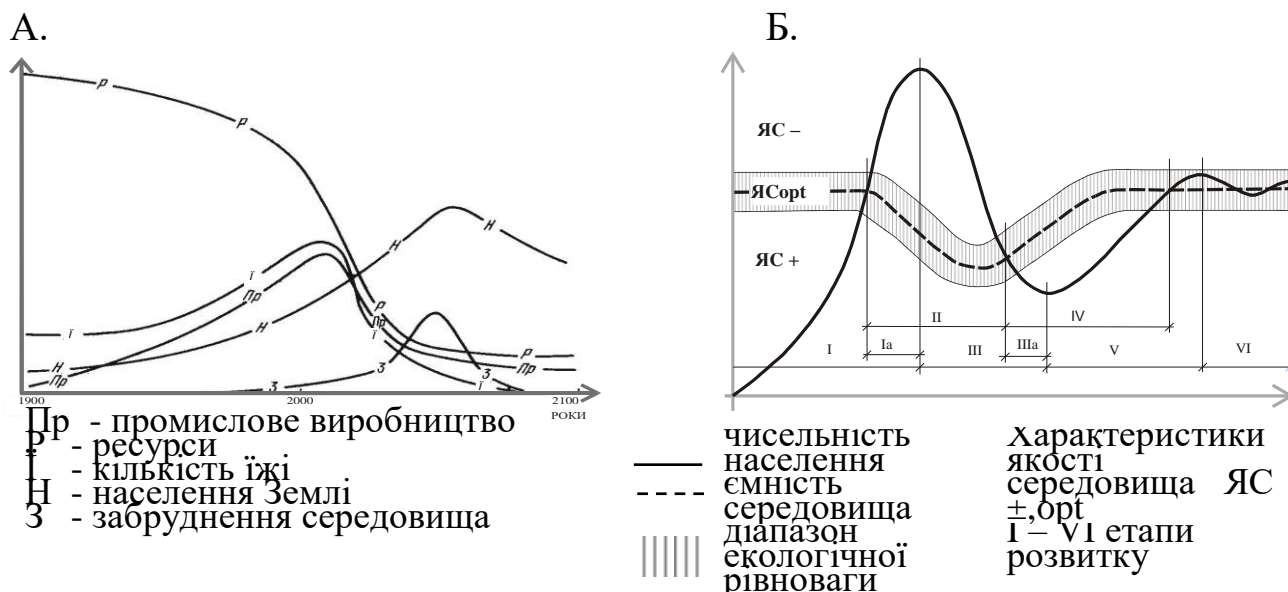

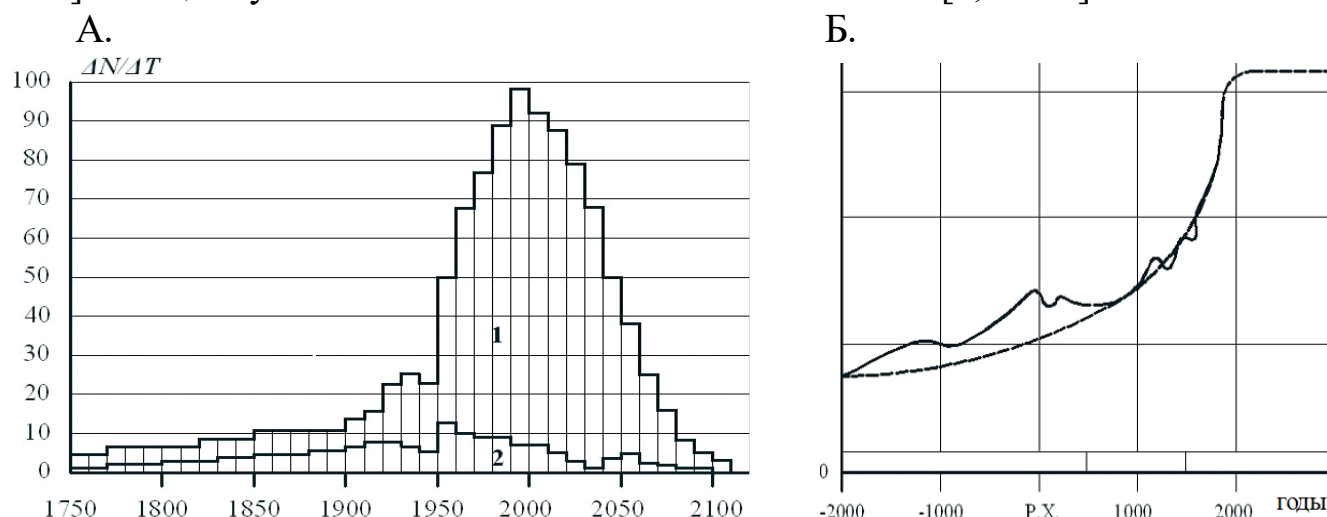
Рис. 1. Динамічні моделі світового розвитку за Д.Медоузом (А) та саморегульованого розвитку екосистем за В.Дольником (Б)

Відповідно до концепції, яка базується на закономірності, що виявлено сучасною експериментальною екологією, в умовах «недонаселеності» території (наявності запасу демографічної ємності) – чисельність населення зростає, за умов «перенаселеності» (вичерпання демографічної ємності) – зменшується. Закономірність полягає у тому, що популяції будь-яких видів, потрапивши у сприятливі умови середовища, можуть швидко збільшувати свою чисельність (I етап). При цьому, за рахунок інерції розвитку, чисельність може значно перевищити значення ємності середовища (етап Ia), що стає причиною деградації середовища та екологічної кризи. У період кризи (II етап) умови середовища стають для популяції несприятливими, що викликає зниження її чисельності до рівня більш низького, ніж рівень ємності (III етап). Настає депопуляція, під час якої середовище поступово відновлюється. Умови знову стають сприятливими для популяції (IV етап), слід за чим зростає й її чисельність (V етап). Популяція може увійти у фазу стабілізації – стан екологічної рівноваги (VI етап), за умови повільного зростання її чисельності (див. рис. 1.Б) [5].

Відповідно до теорії, у стані рівноваги (екологічно збалансованого, сталого розвитку) екосистема «населення ↔ середовище» може довго, умовно нескінченно у часі, існувати на даній території за умови коливання чисельності її населення у припустимому сталістю екосистеми діапазоні на рівні її демографічної ємності за рахунок самовідтворення ресурсів середовища [4-6].

В наш час людство пізнає так званий «демографічний перехід» (рис. 2.А). Означена подія спочатку виявляється різким зростанням швидкості приросту чисельності населення. Потім стільки ж стрімким його зменшенням та стабілізацією. Демографічний перехід супроводжується зростанням продуктивних сил суспільства – економічним піднесенням; переміщенням значних мас населення із сіл у міста – урбанізацією та зміною вікового складу – постарінням населення. У розвинених країнах світу цей перехід вже завершився. В наш час він довершується у країнах, що розвиваються. Результатом цього переходу має стати новий режим розвитку людства (рис. 2.Б) [7].

Наведені моделі засвідчують (див. рис. 1, 2), що чисельність населення швидко зростає лише на початкових етапах розвитку, що зумовлено запасом ресурсів демографічної ємності. Згідно з екологічною теорією, на початковому етапі системи «населення ↔ середовище» (див. рис. 1.Б, етап I) реалізується стратегія її кількісного зростання, що зумовлює збіг мети економічного піднесення з інтересами розвитку «молодих» екосистем, які прагнуть до стану екологічної рівноваги (див. рис. 1.Б, етап VI). Для «зрілих» же екосистем, сприятливою стає стабілізація їх кількісного зростання («нульовий» зріст) та пристосування до розвитку в умовах обмеженості ресурсів. На етапі екологічної рівноваги (цільовий етап певного циклу розвитку екосистеми «населення ↔ середовище»), який може тривати невизначено довго у часі, стратегія кількісного зростання змінюється стратегією максимальної схоронності екосистемної цілісності та сталого розвитку системи в умовах якісних перетворень її компонентів [6, с.213-215]. На цьому етапі «екологічне» стає «економічним» [8, с.164].

1 – країни, що розвиваються, 2 – розвинуті

Рис.2. Демографічний перехід за даними ООН (А) та математична модель зростання чисельності людства за феноменологічною теорією С.П.Капиці (Б)

Математичний аналіз зростання населення світу С.П.Капиці (див. рис. 2.Б) свідчить, що після демографічного переходу розвиток людства стає асимптотично сталим (див. рис.1.Б, VI етап – рівноважна фаза розвитку екосистем та рис.2.А – період по завершенні демографічного переходу у розвинених країнах світу) [7]. Означену спрямованість екосистеми до стану рівноваги необхідно враховувати й у регіональному плануванні «...для розумного керування природними процесами» [8, с.63]. Таке керування, згідно з Л. фон Берталанфі, «...по суті, означає, що система, яка не є асимптотично сталою, стає як така шляхом введення відповідної протидії, що нейтралізує порушення сталості в системі. Тим самим теорія сталості, у випадку внутрішнього опису теорії динамічних систем, зближується з теорією (лінійного) управління або систем зі зворотним зв'язком у зовнішньому описі» [9, с.31]. Для цілей управління сталим розвитком територій важливо виділити цей екстремум, який в екологічному сенсі для системи «населення-середовище» визначається її демографічною ємністю (див. рис.1.Б, VI етап).

Таким чином, наявність двох визначень «сталого розвитку» не є випадковою. Економічне розуміння сталості відображає тенденцію кількісного зростання, що властива екосистемам «молодих» віків в умовах запасу їх демографічної ємності (див. рис. 1.Б, етап I); екологічне – тенденцію якісних перетворень та «нульового» зросту, що властива «зрілим» екосистемам в умовах вичерпання їх демографічної ємності (див. рис. 1.Б етап VI). У цьому контексті, розробка економічної та містобудівної стратегій сталого розвитку територій має узгоджуватися зі стратегією розвитку еколого-містобудівної системи «населення ↔ середовище» регіонального, національного чи глобального рівня цілісності. Тому для практики управління регіональним розвитком важливим стає виявлення потенціальних зон «еколого-демографічного зростання», тобто територій на яких економічне піднесення є екологічно сприятливим та доцільним.

Означені території було виявлено на основі зіставлення розрахункових параметрів демографічної ємності областей України (розраховано за методом автора), як еколого-містобудівних систем, із фактичною чисельністю їх населення [10]. Це дозволило провести регіоналізацію території країни (рис. 3) й виділити регіони за ознакою екологічної сприятливості їх економічного піднесення, а саме регіони:

- природних полюсів зростання, що відповідають «молодим», зростаючим екосистемам, які мають запас демографічної ємності більш ніж у 10% та характеризуються екологічно сприятливими умовами для їх економічного піднесення;

- лімітованого розвитку, що відповідають «зрілим» екосистемам, кількісне зростання яких стабілізується, а чисельність населення коливається у припустимому 10% діапазоні відхилення від їх демографічної ємності; ці регіони характеризуються екологічно оптимальними умовами для екологічно врівноваженого та якісно диференційованого економічного розвитку;

- екологічної релаксації, що відповідають екосистемам, що трансформуються («омолоджуються»), мають вичерпання їх демографічної ємності більш ніж у 10% й характеризуються екологічно несприятливими умовами для кількісно-зорієнтованого економічного розвитку.

Регіони природних полюсів еколого-демографічного зростання є географічно серединними, менш економічно розвинутими на сьогодні областями країни, які мають резерв демографічної ємності. Означений резерв розвитку регіонів, які «спізнилися в часі» й нині перебувають на більш ранній стадії свого екосистемного розвитку, імовірно, можна залучити для забезпечення умов сталого розвитку України в цілому; й в такий спосіб, за принципом компенсації, використати внутрішній потенціал «мозаїчності асинхронного розвитку територій».

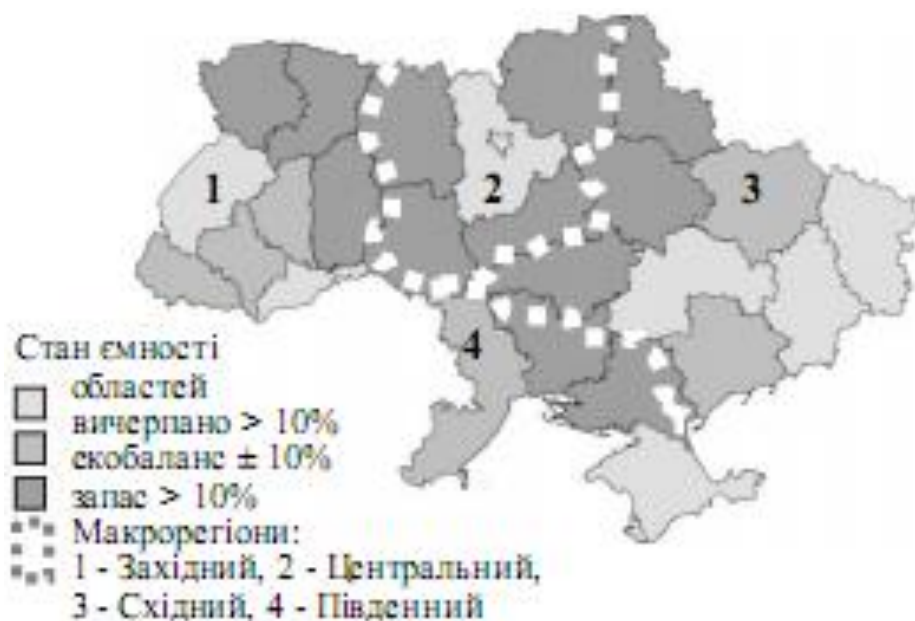

Рис. 3. Регіоналізація території України за станом демографічної ємності

Усвідомлюючи необхідність узгодження економічних цілей суспільного розвитку із ресурсними можливостями певних територій та стратегіями розвитку екосистем, пропонується розглянути регіони – природних полюсів зростання (див. рис. 3) у якості інвестиційно

привабливих територій, економічне піднесення яких сприятиме досягненню умов екологічно рівноважного, сталого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ
2. Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию: Пер. с англ./Под ред. С.А. Евтеева, Р.А. Перелета. –М.: Прогресс, 1989. –376 с.
3. Шкловский И. С. Вселенная, жизнь, разум. - М.: Наука, 1987. – 320 с.
4. Вернадский В. И. Живое вещество. - М.: Наука, 1978. - 358 с.
5. Дольник В. Р. Существуют ли биологические механизмы регуляции численности людей? // Природа. -1992. - № 6. - С. 3-16.
6. Одум Ю. Экология: В 2 т.: Пер. с англ. – М.: Мир, 1986. Т. 2. – 376 с.
7. Капица С.П. Синергетика и демография http://www.unidubna.ru/~mazny/students/site2/ideal_6.htm
8. Реймерс Н.Ф. Экология (теории, законы, правила, принципы и гипотезы) / Н.Ф. Реймерс. – М.: Россия молодая, 1994. – 367 с.
9. Устінова І. І. Методологічні основи сталого розвитку еколого-містобудівних систем: дис. ... доктора арх.: 18.00.01 / І.І. Устінова. – К., 2016. – 484 с.

*Бауман Юрій Анатолійович, кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник Інституту філософії НАН України,
Панібудьласка Андрій Володимирович, кандидат істор. наук, доц.,
доцент кафедри політичних наук КНУБА*

КУЛЬТУРНО-ІДЕОЛОГІЧНЕ МАКРОЗОНУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Україна – дуже велика, як за європейськими мірками, і вельми різна країна. У цьому легко переконатися, поклавши на її мапу результати виборів, рейтинг політичних сил тощо. Така мапа свідчить, що сучасне політико-ідеологічне макрозонування країни сформувалося у 2001-2002 роках і майже без змін проіснувало до 2013 року. На противагу міфу про «дві України» – східну і західну, – політико-електоральний аналіз та результати соціологічних досліджень